

“ซูดาน” จากสงครามกลางเมือง สู่ สงครามกลางภูมิภาค

สถานการณ์ความรุนแรงครั้งล่าสุดกลางกรุงคาร์ตุมของซูดานที่เปิดฉากขึ้นเมื่อวันที่ 15 เม.ย. ที่ผ่านมา เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำของซูดานที่ต่างก็มีกำลังทหารเป็นของตนเอง ฝ่ายหนึ่ง คือ กองทัพซูดานภายใต้การนำของประธานาธิบดี กับอีกฝ่ายคือ กองกำลัง RSF ซึ่งเป็นกองกำลังกึ่งทหารที่ไม่ได้สังกัดกองทัพซูดานและอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรองประธานาธิบดี โดยเพียงวันแรกปฏิบัติการยึดสถานที่สำคัญในกรุงคาร์ตุม เช่น ทำเนียบประธานาธิบดี สถานีโทรทัศน์แห่งชาติ และกองบัญชาการกองทัพซูดาน เพื่อเป็นฐานที่มั่นของฝ่ายตนนั้น ก็ส่งผลให้ภายในวันเดียวมีประชาชนอย่างน้อย 56 คนเสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บกว่า 200 คน

จุดกำเนิดของความขัดแย้ง

ความไม่สงบในซูดานเป็นสถานการณ์ที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี 2564 ซึ่งผู้นำของทั้งฝ่ายกองทัพและฝ่ายพลเรือนได้ร่วมกันก่อรัฐประหารโค่นอำนาจประธานาธิบดีอิมาร์ อัล-บาเซียร์ ที่ปกครองซูดานมายาวนานเกือบ 30 ปี รัฐประหารครั้งนั้นเกิดขึ้นจากซูดานเผชิญกับวิกฤติด้านความมั่นคงในหลายมิติ เช่น ภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่ถดถอยอย่างรุนแรง การขาดแคลนอาหาร เชื้อเพลิง และยารักษาโรคภายในประเทศ และความเหลื่อมล้ำในสังคม สาเหตุหลักมาจากการบริหารจัดการที่ย่ำแย่ของรัฐบาล และการทุจริตของหน่วยงานภาครัฐ จึงนำไปสู่การรัฐประหารในที่สุด หลังจากที่กองทัพซูดานยึดอำนาจจากประธานาธิบดีอิมาร์ อัล-บาเซียร์ ได้สำเร็จแล้ว ก็ได้ประกาศให้ซูดานอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านเป็นเวลา 2 ปี (2564-2566) โดยเริ่มจากการยุบคณะรัฐมนตรี ยุบสภาอธิปไตย และควมรวมอำนาจฝ่ายบริหารประเทศไว้กับกองทัพ และให้คำมั่นว่า รัฐบาลชุดใหม่จะคืนอำนาจให้กับพลเรือนและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 2 ปีด้วย ซึ่งการให้คำมั่นในครั้งนั้น ได้กลายเป็นชนวนเหตุของความวุ่นวายที่เกิดขึ้นเมื่อ 15 เม.ย. ที่ผ่านมา เนื่องจากคณะผู้นำในรัฐบาลไม่สามารถบรรลุข้อตกลงการควมรวมกองกำลังสนับสนุนเคลื่อนที่เร็ว (Rapid Support Forces หรือ RSF) เข้ากับกองทัพซูดานได้ตามเงื่อนไขที่ประกาศไว้

อิมาร์ อัล-บาเซียร์
อดีตประธานาธิบดีซูดาน (ถูกรัฐประหารเมื่อ 2564)

รัฐบาลซูดานในปัจจุบันอยู่ภายใต้อำนาจของนายพล 2 ท่าน คือ พล.อ. อับเดล ฟัตตาห์ อัล-บวร์ฮาน ปธน. และ ผบ.กองทัพซูดาน กับ พล.อ. โมฮัมเหม็ด ฮัมดัน ดากาโล ที่รู้จักกันในนาม "เฮเมดตี" เป็นรอง ปธน. และ ผบ.กกล. RSF กกล.ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2556 ในสมัยของประธานาธิบดีอิมาร์ อัล-บาเซียร์ เพื่อใช้สำหรับปกป้องตนเอง โดยมีจุดกำเนิดมาจากกลุ่มติดอาวุธจันจาเว็ด (Janjaweed) ที่มีบทบาทในสงครามกลางเมืองดาร์ฟูร์จากการปราบปรามกลุ่มกบฏอย่างโหดเหี้ยม ดังนั้น “ผู้นำ กกล. RSF” จึงค่อนข้างมีความก้าวร้าวดุเดือด และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทั้ง 2 คนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในการบริหารประเทศ และการนำซูดานกลับคืนสู่การปกครองด้วยรัฐบาลพลเรือน กระทั่งมาถึงจุดแตกหักที่นำซูดานเข้าสู่สถานการณ์สู้รบครั้งนี้

สถานการณ์ปัจจุบัน

ปัจจุบันการสู้รบในซูดานยังไม่มีท่าทีว่าจะคลี่คลายลง แม้ว่าทหารทั้งสองฝ่ายจะตกลงขยายระยะเวลาการหยุดยิง แต่ยังคงมีการปะทะกันหลายระลอก การโจมตีทางอากาศ และการทิ้งระเบิดอย่างหนักหน่วง โดยเฉพาะเมืองบahrī ซึ่งอยู่ติดกับกรุงคาร์ตุม ทำให้ที่พักอาศัยของประชาชนได้รับความเสียหาย มีผู้เสียชีวิตไปแล้วอย่างน้อย 520 คน และบาดเจ็บกว่า 4,500 คน ซึ่ง ผบ.กกล. RSF เปิดเผยว่า แม้จะอยู่ในช่วงข้อตกลงหยุดยิง แต่ RSF ก็ยังคงถูกกองทัพซูดานโจมตีอย่างหนักหน่วง และล่าสุด กองทัพซูดาน และ กกล. RSF ได้ส่งผู้แทนเดินทางไปซาอุฯ เพื่อหารือกันในเรื่องการขอให้ UN ส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเข้าไปยังซูดาน แต่ประเด็นของการสงบศึกและการหยุดยิงถาวรไม่อยู่ในวาระของการหารือแต่อย่างใด ดังนั้น แนวโน้มการเจรจาเพื่อยุติความขัดแย้งจึงเป็นไปได้ยาก อีกทั้งแนวสู้รบที่ขยายวงกว้างออกไปยังเมืองต่างๆ อย่างรวดเร็ว สถานการณ์จะเลวร้ายมากขึ้น ส่งผลให้ประชากร 1 ใน 3 ของประเทศต้องเผชิญภาวะอดอยาก การอพยพหนีความขัดแย้งและความหิวโหยข้ามพรมแดนจากซูดานไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (The United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ได้ประเมินตัวเลขผู้อพยพที่อาจเดินทางไปยัง 7 ประเทศเพื่อนบ้านว่ามีประมาณ 8.15 แสนคน ซึ่งในจำนวนนี้คาดว่าเป็นชาวซูดานประมาณ 5.8 แสนคน ส่วนที่เหลือเป็นผู้พลัดถิ่นจากประเทศอื่น

พลเอก อับเดล ฟัตตาห์ อัล-บวร์ฮาน
ประธานาธิบดีและผู้บัญชาการกองทัพซูดาน

พลเอก โมฮัมเหม็ด ฮัมดัน ดากาโล (เฮเมดตี)
รองประธานาธิบดี และผู้บัญชาการกองกำลัง RSF

ผลกระทบต่อความมั่นคงของแอฟริกา

สถานการณ์ที่รุนแรงขึ้นนี้นำมาสู่ความกังวลว่าอาจจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาค เนื่องจากชุดานมีพรมแดนติดกับ 7 ประเทศ ซึ่งมี 3 ประเทศที่อาจได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย คือ ลิเบีย สาธารณรัฐแอฟริกากลาง และ เอธิโอเปีย เพราะกำลังเผชิญกับวิกฤตความขัดแย้งภายในประเทศ ซึ่งนักการทูตจำนวนหนึ่งออกมาแสดงความกังวลว่า สถานการณ์การสู้รบในชุดานอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในประเทศอื่นที่อยู่รอบๆ และบั่นทอนต่อเสถียรภาพของภูมิภาคด้วย สถานการณ์ความรุนแรงที่ขยายพื้นที่จากคาร์ตูมออกมา กระทั่งถึงเมือง Port Sudan ซึ่งเป็นเมืองท่าติดทะเลแดงทางตะวันออกของชุดานถือเป็นหนึ่งในเมืองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่มหาอำนาจจากภายนอกต่างให้ความสำคัญมาตลอด เนื่องจากการมีที่ตั้งอยู่ติดกับทะเลแดงทำให้ Port Sudan เป็นเส้นทางลัดที่ผ่านไปยังคลองสุเอซของอียิปต์ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการขนส่งทางเรือระหว่างเอเชียกับยุโรปที่ครอบคลุมการขนส่งกว่า 1 ใน 3 ของทั้งโลก ความได้เปรียบทางภูมิยุทธศาสตร์นี้ ทำให้มหาอำนาจต่างเข้ามาสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับชุดาน เช่น

รัสเซีย ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลชุดานกับรัสเซียมีมาตั้งแต่สมัยของประธานาธิบดีอัล-บาเซียร์ ซึ่งรัสเซียถือเป็นช่องทางหารายได้จากการค้าอาวุธให้กับกองทัพชุดาน กระทั่งได้รับอนุญาตให้เข้ามาสร้างฐานทัพใน Port Sudan ต่อมาอิทธิพลทางทหารของรัสเซียก็ชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อกลุ่ม "วากเนอร์" เข้ามาสานสัมพันธ์กับ กกล. RSF และได้ประโยชน์จากเหมืองทองคำในชุดาน ความสัมพันธ์นี้ยิ่งแนบแน่นมากขึ้นหลังเหตุรัฐประหารในชุดานเมื่อปี 2564 และสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ซึ่งชุดานเป็น 1 ใน 35 ประเทศสมาชิก UN ที่งดออกเสียงในมติประณามการรุกรานยูเครนของรัสเซีย

สหรัฐอเมริกา ถูกตั้งข้อสังเกตว่า Port Sudan อาจเป็นสาเหตุให้สหรัฐฯ ยอมถอดชื่อของชุดาน ออกจากบัญชีรัฐที่สนับสนุนการก่อการร้าย แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาบทบาทของสหรัฐฯ ในชุดานดูจะถดถอยลง โดยเฉพาะในยุคของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์

ตะวันออกกลาง ในช่วงแรกหลังจากสหรัฐฯ ลดบทบาทในภูมิภาคนี้ลง ชุดานสร้างสัมพันธ์ภาพกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคที่มีพรมแดนติดต่อกัน เช่น อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค และเปิดโอกาสให้องค์การสันนิบาตมุสลิมโลก (Muslim World League: MWL) ซึ่งเป็นประเทศมุสลิมเหมือนกัน เข้ามามีบทบาทในการสร้างสันติภาพของชุดานมากขึ้น

จีน เป็นมหาอำนาจที่รุกคืบเข้าไปในชุดานผ่านโครงการฟื้นฟูเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21 (Belt and Road Initiative: BRI) นอกจากนี้ จีนยังได้ผลประโยชน์ด้านความมั่นคงทางพลังงานจากทรัพยากรน้ำมันจากชุดานด้วย ซึ่งเป็นประเด็นที่จีนให้ความสำคัญในลำดับต้นของนโยบายต่างประเทศ ขณะที่ชุดานก็รับผลประโยชน์จากการจัดหาอาวุธจากจีนเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่อกองทัพในการสู้รบกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ทำให้จีนและชุดานต่างรักษาความสัมพันธ์อันดีในฐานะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

แนวโน้มสถานการณ์

• ทราบไตที่ผู้นำของกองทัพชุดานและ กกล. RSF ยังเป็นคนเดิม โอกาสที่จะยุติการสู้รบและใช้วิธีเจรจาเพื่อแก้ไขความขัดแย้งน่าจะเป็นไปได้ยาก ซึ่งจะทำให้การสู้รบอาจยืดเยื้อออกไปอีกหลายเดือน

• การสู้รบที่อาจขยายพื้นที่ไปยังชายแดนในประเทศรอบๆ ชุดาน ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศต่าง ๆ และภูมิภาคแอฟริกาและตะวันออกกลาง

• การเผชิญหน้าทางการทหารสร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน จนนำไปสู่วิกฤตด้านมนุษยธรรมและด้านสาธารณสุขครั้งใหญ่ในภูมิภาคแอฟริกา

• ประเทศรอบข้างที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายจากการดูแลผู้พลพหุนภัยสงครามจากชุดาน อาจทำการร้องขอให้ UN เข้าให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในการดูแลผู้พลพหุนภัยทั้งหมด

• ชุดาน อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่ดีและมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงอาจกลายเป็นเวทีของมหาอำนาจในการเข้ามาช่วงชิงผลประโยชน์ ทั้งในด้านเส้นทางการค้าและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะเหมืองทองคำ

ข้อเสนอแนะ

• ซาอุดี อาระเบีย และ MWL อาจเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมในการเป็นคนกลางเจรจาแก้ไขความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตมุสลิมโลกเหมือนกัน และเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

จากกรณีผู้พลพหุนภัยสงคราม นอกจากนี้ความขัดแย้งในพื้นที่นี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ใหม่ของซาอุดีอาระเบีย (Saudi Vision 2030) ด้วย

• สำหรับประเทศไทย หลังจากที่รัฐบาลและกองทัพ โดยกองบัญชาการกองทัพไทย และกองทัพอากาศ ได้ปฏิบัติภารกิจนาคมนไทยในสาธารณรัฐชุดานกว่า 280 รายเดินทางกลับสู่มาตุภูมิโดยสวัสดิภาพเป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น บทบาทของประเทศไทยในเวทีโลก อาจต้องให้ความสำคัญต่อภารกิจให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมตามความเหมาะสมผ่าน MWL เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ในชุดานนับถือศาสนาอิสลามความช่วยเหลือต่าง ๆ จึงอาจมีข้อจำกัดตามหลักการศาสนา ประกอบกับการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมนี้จะช่วย ประคับประคองความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนบนกับประเทศไทยด้วย

อ้างอิง

- Will Khartoum's Appeal to Putin for Arms and Protection Bring Russian Naval Bases to the Red Sea?. <https://www.aberfoylesecurity.com/?tag=red-sea>
- บทวิเคราะห์ : สมรภูมิ "ชุดาน" สะเทือน "ทวีปแอฟริกา" <https://www.thaipbs.or.th/news/content/326997>
- บทวิเคราะห์ : ปฏิบัติการ "นาร์กไทย" ภารกิจพาคนไทยกลับบ้าน <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/178538>
- บทวิเคราะห์ : สถานการณ์สู้รบในชุดานยังหนักหน่วง <https://www.thairath.co.th/news/foreign/2690308>
- บทวิเคราะห์ : จับตาดูชาติมหาอำนาจชิงผลประโยชน์ในชุดาน <https://www.thaipbs.or.th/news/content/326741>
- บทวิเคราะห์ : จับตาสหรัฐฯ สู้รบชุดาน ขบวนการสู้รบตัวแสบ <https://www.thairath.co.th/news/foreign/2691506>

